# ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

## της 2ας Μαρτίου 2005

## σχετικά με το καθεστώς κρατικών ενισχύσεων που χορήγησε η Ιταλία για την αναδιάρθρωση των οργανισμών επαγγελματικής κατάρτισης

*[κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2005) 429]*

**(Το κείμενο στην ιταλική γλώσσα είναι το μόνο αυθεντικό)**

**(Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)**

(2006/225/ΕΚ)

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ιδίως το άρθρο 88 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο,

τη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, και ιδίως το άρθρο 62 παράγραφος 1 στοιχείο α),

την απόφαση C(2003)793 τελικό [1], με την οποία η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 88 παράγραφος 2 της συνθήκης, σχετικά με την ενίσχυση C22/2003 (πρώην NN168/2002),

αφού κάλεσε τους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις και έλαβε υπόψη της τις διαβιβασθείσες πληροφορίες,

Εκτιμώντας τα εξής:

### I. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

(1) Η Επιτροπή με επιστολή της 27ης Μαΐου 2002, που πρωτοκολλήθηκε στις 31 Μαΐου 2002 (A/14263), έλαβε καταγγελία σχετικά με την απόφαση αριθ. 57-5400, της 25ης Φεβρουαρίου 2002, του Περιφερειακού Συμβουλίου της Περιφέρειας Piemonte.

(2) Μια αίτηση συμπληρωματικών πληροφοριών απευθύνθηκε στις ιταλικές αρχές με την επιστολή D/55115, της 13ης Σεπτεμβρίου 2002. Ο καταγγέλλων, που πληροφορήθηκε για τη συνέχεια που δόθηκε στην καταγγελία με την επιστολή της Επιτροπής D/55127 της 16ης Σεπτεμβρίου 2002, διαβίβασε συμπληρωματικές πληροφορίες με την επιστολή A/38090, της 5ης Νοεμβρίου 2002.

(3) Οι ιταλικές αρχές απάντησαν με την επιστολή τους αριθ. 12998, της 24ης Οκτωβρίου 2002, που πρωτοκολλήθηκε στις 8 Νοεμβρίου 2002 (A/38204).

(4) Η Επιτροπή με επιστολή της της 21ης Μαρτίου 2003 (SG(2003)D/229057), ενημέρωσε την Ιταλία ότι είχε αποφασίσει να κινήσει, κατά του εν θέματι καθεστώτος ενισχύσεων, την επίσημη διαδικασία έρευνας που προβλέπει το άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης που εφαρμόζεται όχι μόνο στην περιφέρεια Piemonte, αλλά σε ολόκληρη σχεδόν την επικράτεια του κράτους μέλους.

(5) Η απόφαση της Επιτροπής να κινήσει τη διαδικασία δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης [2]. Η Επιτροπή κάλεσε τους τρίτους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους.

(6) Η Επιτροπή με επιστολή της της 6ης Ιουνίου 2003 (A/33954), έλαβε παρατηρήσεις από μέρους τρίτων ενδιαφερόμενων. Οι παρατηρήσεις αυτές διαβιβάστηκαν στην Ιταλία με την επιστολή D/55630, της 4.9.2003. Η Ιταλία υπέβαλε αίτηση παράτασης της προθεσμίας απάντησης με την επιστολή της A/37007, της 10ης Οκτωβρίου 2003. Η Ιταλία με την επιστολή της A/37736 της 11ης Νοεμβρίου 2003, διαβίβασε τα σχόλιά της.

(7) Μετά από συνάντηση των ιταλικών αρχών και των υπηρεσιών της Επιτροπής, που πραγματοποιήθηκε στις 16 Απριλίου 2003, διαβιβάστηκαν με την επιστολή A/34148, της 13ης Ιουνίου 2003, τα σχόλια της Ιταλίας για την κίνηση της διαδικασίας.

(8) Η Επιτροπή, με επιστολή της της 18ης Δεκεμβρίου 2003 (D/58151), ζήτησε από την Ιταλία να διαβιβάσει περαιτέρω πληροφορίες.

(9) Οι ιταλικές αρχές ζήτησαν, με την επιστολή τους A/31204, της 19ης Φεβρουαρίου 2004, παράταση της προθεσμίας, η οποία χορηγήθηκε από την Επιτροπή με την επιστολή της D/51435, της 26ης Φεβρουαρίου 2004, και παρέσχον τα αιτηθέντα στοιχεία με την επιστολή τους A/32487, της 7ης Απριλίου 2004 και A/32628, της 14ης Απριλίου 2004.

### II. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ

(10) Σύμφωνα με τον καταγγέλλοντα είχαν χορηγηθεί παράνομες ενισχύσεις σε ορισμένους οργανισμούς επαγγελματικής κατάρτισης, που λειτουργούν στην Περιφέρεια Piemonte, βάσει της απόφασης αριθ. 57-5400 του Περιφερειακού Συμβουλίου του Piemonte, της 25ης Φεβρουαρίου 2002, η οποία είχε εκτελεσθεί κατά παράβαση του άρθρου 88 παράγραφος 3 της συνθήκης.

[1] ΕΕ C 110 της 8.5.2003, σ. 8.

[2] Βλ. υποσημείωση 1

(11) Ωστόσο προέκυψε αμέσως από τα συνημμένα έγγραφα στην απάντηση των ιταλικών αρχών στην αίτηση της Επιτροπής για περαιτέρω πληροφορίες (A/38204), ότι η απόφαση 57-5400/2002, που αποτελεί την απαρχή της καταγγελίας, αποτελούσε μόνο διάταξη εφαρμογής, όσον αφορά την περιφέρεια Piemonte, του υπουργικού διατάγματος 173/2001 (που καλείται στο εξής ΥΔ 173/2001), και ειδικότερα ενός των υποπρογραμμάτων του δηλαδή της «συνεισφοράς για την καταβολή προγενέστερων επιβαρύνσεων».

(12) Η χορηγηθείσα ενίσχυση βάσει του προαναφερθέντος υποπρογράμματος προορίζεται κυρίως για την επιστροφή χρεών των οργανισμών κατάρτισης, σχετικά με ήδη πραγματοποιηθείσες χρηματοοικονομικές και μισθολογικές δαπάνες, και χορηγήθηκε υπό μορφή μη επιστρεπτέων επιχορηγήσεων. Μπορούν να τύχουν της ενίσχυσης αυτής οργανισμοί επαγγελματικής κατάρτισης συσταθέντες υπό διάφορες μορφές, κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές, και δεν αποκλείονται οι μεγάλες επιχειρήσεις.

(13) Το ΥΔ 173/2001 προβλέπει και άλλα υποπρογράμματα όπως αναφέρεται ακολούθως:

α) «κίνητρα για εθελουσία έξοδο του προσωπικού»

β) «εφαρμογή και συντήρηση των λειτουργικών δομών και του εξοπλισμού βάσει της υποχρεωτικής νομοθεσίας για την ασφάλεια και τη βελτίωση της πρόσβασης ατόμων με αναπηρία»

γ) «αναπροσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής»

δ) «κατάρτιση των εκπαιδευτών, με σκοπό να πληρούνται οι απαιτούμενοι όροι για την έγκριση».

(14) Οι ιταλικές αρχές επιβεβαίωσαν, με την επιστολή τους A/38204, της 8ης Νοεμβρίου 2002, ότι η ενίσχυση παρασχέθηκε μέσω του εθνικού αποθέματος και ανέρχεται συνολικά σε 180 δισεκατ. λίρες Ιταλίας (σχεδόν 93 εκατ. ευρώ) που διατέθηκε και κατανεμήθηκε μεταξύ των διαφόρων ιταλικών περιφερειών μέσω του ΥΔ 173/2001. Το υπουργικό αυτό διάταγμα αποτελεί τον κανόνα εφαρμογής του νόμου αριθ. 388, της 23ης Δεκεμβρίου 2000, περί των «διατάξεων για τη σύσταση του ετήσιου και πολυετούς προϋπολογισμού του κράτους (δημοσιονομικός νόμος 2001)» (που καλείται στο εξής «νόμος 388/2000»), του οποίου το άρθρο 118 εδάφιο 9 ορίζει την αναδιάρθρωση των φορέων επαγγελματικής κατάρτισης με σκοπό την έγκρισή τους.

(15) Με την ίδια επιστολή που αναφέρεται στο σημείο 14, οι ιταλικές αρχές επιβεβαίωσαν ότι δεν θεωρούν το μέτρο ως κρατική ενίσχυση δεδομένου ότι κατά την άποψή τους προορίζεται για να στηρίξει δραστηριότητες μη εμπορικές, γενικού συμφέροντος.

(16) Η Ιταλία υποστήριξε, εξάλλου, ότι το προς έκδοση σύστημα έγκρισης συνδέεται, τουλάχιστον ουσιαστικά, με τη διάρθρωση των φορέων κατάρτισης, μέσω της συμφωνίας κράτους – περιφερειών, του Μαΐου 2000, βάσει των διατάξεων που προβλέπει το άρθρο 17 του νόμου αριθ. 196, της 24ης Ιουνίου 1997, περί «ρυθμίσεων για την προώθηση της απασχόλησης» (που καλείται στο εξής «νόμος 196/97»). Η ρύθμιση αυτή επιβεβαιώνεται από το άρθρο 118 εδάφιο 9 του νόμου 388/2000, ο οποίος εφαρμόζεται μέσω του ΥΔ 173/2001.

(17) Σύμφωνα με την Ιταλία, η επιχορήγηση στους οργανισμούς κατάρτισης είχε ως στόχο να καλύψει τις αντίστοιχες οργανωτικές ελλείψεις των δικαιούχων, οι οποίες μπορεί να εμπόδιζαν την έγκριση των οργανισμών αυτών. Ουσιαστικά μόνο οι εγκεκριμένοι φορείς κατάρτισης ήταν καταρχήν εξουσιοδοτημένοι να πραγματοποιούν από τον Ιούλιο 2003 και μετά δραστηριότητες κατάρτισης χρηματοδοτούμενες με δημόσιους πόρους.

(18) Από την άλλη πλευρά, οι φορείς κατάρτισης μπορούσαν ήδη να παρέχουν ένα είδος «ιδιωτικής» κατάρτισης – δηλαδή υπηρεσίες κατάρτισης έπ' αμοιβή και βάσει ανταγωνισμού – από το 1997 και μετά, μετά από τη διαμόρφωση του κατάλληλου εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου (δηλαδή της καλούμενης «δέσμης Treu», ο νόμος αριθ. 144, της 17ης Μαΐου 1999, περί «μέτρων για επενδύσεις, ανάθεσης στην κυβέρνηση για την αναδιάρθρωση των κινήτρων για την απασχόληση και περί ρύθμισης του INAIL, καθώς και διατάξεων για την αναδιάρθρωση των φορέων κοινωνικής πρόνοιας», και τη συμφωνία κράτους – περιφερειών του Μαρτίου 2000) που σε πολλές περιπτώσεις την έχουν ουσιαστικά θέσει σε εφαρμογή.

(19) Ωστόσο, σύμφωνα με την Ιταλία, το υπό εξέταση μέτρο δεν θα οδηγήσει σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, δεδομένου ότι έχει ως στόχο τη διατήρηση της πείρας και της τεχνογνωσίας των «παραδοσιακών» φορέων (π.χ. ένας από τους όρους που απαιτούνται για τη χορήγηση ενισχύσεων είναι να υπάρχει σύμβαση, ελάχιστης περιόδου από 3 έως 5 έτη, με τις δημόσιες χρηματοδοτούσες αρχές). Τούτο ήταν αναγκαίο στο στάδιο αυτό για να επιτραπεί στις αρχές αυτές να πληρούν τους καθοριζόμενους για την έγκριση όρους, ώστε να μπορούν να συνεχίσουν τη δραστηριότητα κατάρτισης σε μια απελευθερωμένη αγορά. Επιπλέον, οι αρχές αυτές, που λειτουργούν στις περισσότερες περιπτώσεις σε τοπικό επίπεδο (υποπεριφέρειες), δεν θα ήταν δε θέση να επηρεάσουν τις συναλλαγές.

(20) Όσον αφορά την εφαρμογή του υπό εξέταση μέτρου σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαβίβασε η Ιταλία, οι περιφέρειες Friuli Venezia Giulia, Σικελία και Καμπανία δεν εφάρμοσαν το καθεστώς. Η Σαρδηνία και η Αυτόνομη Επαρχία του Τρέντο εφάρμοσαν το μέτρο βάσει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 69/2001 της Επιτροπής, της 12ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας («de minimis») [3], που καλείται στο εξής κανονισμός «περί ήσσονος σημασίας». Οι περιφέρειες της Τοσκάνης και Ούμπριας υιοθέτησαν την ίδια λύση μετά την κίνηση της διαδικασίας για την παρούσα υπόθεση. Μόνο στην Αυτόνομη Επαρχία του Bolzano δεν χορηγήθηκε καμία χρηματοδότηση βάσει του ΥΔ 173/2001, και κατά συνέπεια η επαρχία αυτή δεν εφάρμοσε το μέτρο. Άλλες περιφέρειες έχουν ουσιαστικά εφαρμόσει μόνο εν μέρει τα συγκεκριμένα υποπρογράμματα.

[3] ΕΕ L 10 της 13.01.2001, σ.30.

III. **ΛΟΓΟΙ ΚΙΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ**

(21) Η Επιτροπή παρατήρησε ότι μόνο οι φορείς κατάρτισης ήταν δικαιούχοι της ενίσχυσης, η οποία χορηγείται μέσω ενός αποθεματικού που έχει συσταθεί ειδικά βάσει εθνικού κανόνα. Επίσης, έχουν επιλεγεί βάσει ειδικών κριτηρίων, που έχουν καθοριστεί από τις περιφέρειες, και ως εκ τούτου θεωρήθηκε ότι το συγκεκριμένο μέτρο ήταν επιλεκτικό και συνεπάγετο τη χρησιμοποίηση δημοσίων πόρων.

(22) Κατά δεύτερο λόγο, η Επιτροπή εξέφρασε σοβαρές αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον η επαγγελματική κατάρτιση στο σύνολό της, μπορεί να θεωρηθεί ως μη εμπορική δραστηριότητα γενικού συμφέροντος, όπως υποστήριξαν αρχικά οι ιταλικές αρχές. Σχετικά με το θέμα αυτό η Επιτροπή εξέφρασε τη θέση ότι οι συνεισφορές αυτές είναι ικανές να βελτιώσουν την οικονομική κατάσταση των δικαιούχων της ενίσχυσης, απ' τη στιγμή που περιορίζουν το κόστος που οι δικαιούχοι θα επωμίζονταν κανονικά μόνοι τους.

(23) Τέλος, παρότι η κατάρτιση αποτελεί ενδεχομένως μόνο εν μέρει αντικείμενο διακοινοτικών συναλλαγών, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι ορισμένες επιχειρήσεις κατάρτισης λειτουργούσαν σε κοινοτικό επίπεδο. Οι επιχειρήσεις αυτές μπορεί να ενδιαφέρονται να εισέλθουν στην ιταλική αγορά.

(24) Η Επιτροπή θεωρεί, ως εκ τούτου, ότι το συγκεκριμένο μέτρο μπορεί να αποτελέσει κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

(25) Εφόσον θεωρηθεί κρατική ενίσχυση, το υπό εξέταση μέτρο θα πρέπει να αξιολογηθεί βάσει των διατάξεων της συνθήκης και των άλλων σχετικών κοινοτικών κανόνων.

(26) Σχετικά με το θέμα αυτό, η Επιτροπή εξέφρασε τη γνώμη ότι μόνο τμήμα της ενίσχυσης για την «εφαρμογή και συντήρηση των λειτουργικών δομών και του εξοπλισμού» μπορεί να τύχει εξαίρεσης, στο μέτρο που αναφέρεται σε επιπλέον δαπάνες που συνδέονται με την απασχόληση εργαζομένων με αναπηρία. Παρομοίως, η ενίσχυση για την «κατάρτιση των εκπαιδευτών» μπορεί να τύχει εξαίρεσης στο μέτρο που πληρούνται τα κριτήρια που καθορίζονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 68/2001 της Επιτροπής, της 12ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις ενισχύσεις κατάρτισης ([4]).

(27) Αντίθετα, όπως έχει ο φάκελος, όλα τα άλλα υποπρογράμματα θα πρέπει να χαρακτηριστούν, σύμφωνα με την Επιτροπή, ως ενισχύσεις λειτουργίας και ως εκ τούτου δεν μπορούν να τύχουν εξαιρέσεων, σύμφωνα με καμία διάταξη της συνθήκης.

IV. **ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ**

(28) Παρατηρήσεις από τρίτους ενδιαφερόμενους υποβλήθηκαν στην Επιτροπή μόνο από έναν ιταλικό φορέα κατάρτισης, ο οποίος σαφώς λειτουργεί σε εθνικό επίπεδο, και ο οποίος είναι δικαιούχος του συγκεκριμένου μέτρου.

(29) Ενώ ο φορέας αυτός έχει τη γνώμη ότι οι ιταλικοί κανόνες για την πρόσβαση στην αγορά της κατάρτισης είναι οι ίδιοι είτε για τις εθνικές επιχειρήσεις είτε για τις άλλες κοινοτικές επιχειρήσεις, παρατηρεί επίσης ότι οι λειτουργικές μονάδες των φορέων κατάρτισης πρέπει, για να αναλάβουν να πραγματοποιήσουν κατάρτιση χρηματοδοτούμενοι από δημόσιους πόρους να έχουν φθάσει το όριο αποτελεσματικότητας κατά τη δραστηριότητα που είχαν προηγουμένως ασκήσει και να έχουν στενούς δεσμούς με το κοινωνικό και επιχειρησιακό περιβάλλον, σύμφωνα με κριτήρια που καθορίζουν οι περιφέρειες. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο κανένας αλλοδαπός φορέας κατάρτισης δεν θα μπορούσε μέχρι στιγμής να πληροί τους καθορισθέντες όρους.

V. **ΣΧΟΛΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ**

(30) Σύμφωνα με την Ιταλία, το συγκεκριμένα μέτρο δεν επηρεάζει τις διακοινοτικές συναλλαγές από τη στιγμή που το σύστημα έγκρισης, το οποίο στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια που καθορίζουν περιφερειακοί κανόνες εφαρμογής, δεν θέτει κανένα εμπόδιο ή όριο στο δικαίωμα εγκατάστασης των φορέων κατάρτισης που προέρχονται από άλλες περιφέρειες ή κράτη μέλη.

(31) Επιπλέον, όπως ανακοίνωσαν οι ιταλικές αρχές, οι νεοεισερχόμενοι δεν θα θιγούν από την ενίσχυση που χορηγείται στους ιταλικούς φορείς κατάρτισης που υποτίθεται ότι αντιμετωπίζουν δυσχέρειες για να εξυπηρετήσουν την περιφέρειά τους, όπως επιβεβαιώνεται από τις ζημίες, που υπέστησαν κατά το παρελθόν, και τις οποίες το υπό εξέταση μέτρο είχε στόχο να αντισταθμίσει. Έτσι, ειδικότερα, κατά την Ιταλία, η ενίσχυση υπό μορφή αντιστάθμισης για προηγούμενες ζημίες, που είχαν προκληθεί από τη δραστηριότητα επαγγελματικής κατάρτισης, την οποία είχαν αναλάβει οι φορείς κατάρτισης, πραγματοποιείται στο πλαίσιο του δημοσίου συστήματος παιδείας, δεν συνιστούν ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

(32) Εξάλλου, κατά τη γνώμη της Ιταλίας, οι αλλοδαπές επιχειρήσεις δεν έχουν κανένα συμφέρον να εισέλθουν στην ιταλική αγορά «δημόσιας» κατάρτισης, λόγω της απουσίας κέρδους, η οποία αποδεικνύεται, μεταξύ άλλων, από την ανάγκη χορήγησης των υπό εξέταση ενισχύσεων.

(33) Τέλος, η μη κερδοφόρος επαγγελματική κατάρτιση η οποία χρηματοδοτείται με δημόσιους πόρους, που δεν καταβάλλεται απευθείας στους δικαιούχους και η οποία παρέχεται στο πλαίσιο του συστήματος δημόσιας παιδείας, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί εμπορική δραστηριότητα κατά την άποψη των ιταλικών αρχών, και τούτου ιδιαίτερα βάσει της νομολογίας «Humbel» ([5]) και «Wirth» ([6]).

([4]) ΕΕ L 10 της 13.01.2001, σ.20. Κανονισμός που τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ.363/2004 της 25ης Φεβρουαρίου 2004 (ΕΕ L 63 της 28.2.2004, σ.20).

([5]) Απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 27ης Σεπτεμβρίου 1988 στην υπόθεση C-263/86, Βελγικό κράτος κατά Humbel και Edel, Συλλ. 1988 σ. 5365 σημεία 9-10 και 15-18.

([6]) Απόφαση του Δικαστηρίου, της 7ης Δεκεμβρίου 1993, στην υπόθεση C-109/92, Wirth κατά Landeshauptstadt Ανόβερο, Συλλ. 1993 σ. I-6447.

(34) Η Περιφέρεια Piemonte, ενώ συμφωνεί ότι το μέτρο είναι επιλεκτικό και συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση δημοσίων πόρων, αρνείται το ότι παρέχει κάποιο πλεονέκτημα ή έχει επίδραση στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Όσον αφορά την πρώτη πτυχή, είναι της άποψης ότι οι χορηγηθείσες ενισχύσεις αποτελούσαν μόνο αντιστάθμιση για υπηρεσίες παρεχόμενες από φορείς κατάρτισης δεδομένου ότι επρόκειτο για κατάρτιση παρεχόμενη στο πλαίσιο της δημόσιας παιδείας. Όσον αφορά τη δεύτερη πτυχή, κατά τη γνώμη της, δεν υπάρχουν εμπορικές συναλλαγές υπηρεσιών κατάρτισης μεταξύ των κρατών μελών, δεδομένου ότι τα σοβαρότερα εμπόδια είναι η γλώσσα και η έλλειψη σχέσης με την περιοχή. Αντίθετα, κατά τη γνώμη της, μπορεί όντως να υπάρχει «ιδιωτική» κοινοτική αγορά κατάρτισης (δηλαδή ανταγωνιστικές υπηρεσίες κατάρτισης εμπορικού χαρακτήρα).

(35) Εν πάση περιπτώσει, ουδόλως θίγονται από τα μέτρα αυτά οι νεοεισερχόμενοι από τη στιγμή που αυτοί δεν έχουν επωμισθεί τις δαπάνες που οι δικαιούχοι ήταν υποχρεωμένοι να επωμισθούν κατά το παρελθόν. Τέλος, εάν αποδειχθεί ότι υπάρχει τέτοιο πλεονέκτημα, πρόκειται κατά τη γνώμη της περιφέρειας του Piemonte μόνο για μια στρέβλωση της αγοράς καθαρά τοπική, κατά τρόπο ώστε το άρθρο 87 παράγραφος 1 της συνθήκης δεν θα μπορούσε κατά τη γνώμη της να εφαρμοστεί.

## VI. **ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ**

(36) Η ανάλυση της Επιτροπής αφορά το καθεστώς ενισχύσεων που συστάθηκε με τα γενικά υπό εξέταση μέτρα και όχι ατομικές χορηγήσεις ενισχύσεων σε συγκεκριμένους φορείς. Ήδη από την έναρξη της διαδικασίας οι ιταλικές αρχές είχαν πλήρη επίγνωση των αμφιβολιών της Επιτροπής σχετικά με το καθεστώς. Αν είχαν θεωρήσει ότι ορισμένες ειδικές περιπτώσεις θα έπρεπε να αξιολογηθούν σε ατομική βάση, θα έπρεπε να ενημερώσουν την Επιτροπή για τα ειδικά χαρακτηριστικά τους και να παράσχουν όλες τις αναγκαίες πληροφορίες ώστε να πραγματοποιηθεί αυτή η ατομική εξέταση.

### VI.1. **Ύπαρξη ενίσχυσης κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης**

(37) Το άρθρο 87 παράγραφος 1 της συνθήκης ορίζει ότι ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό δια της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

(38) Η υπό εξέταση ενίσχυση θεσπίστηκε μέσω της χορήγησης δημοσίων πόρων που προέρχονται από αποθεματικό 180 δισεκατ. λιρών Ιταλίας (σχεδόν 33 εκατ. ευρώ) που έχει συσταθεί γι' αυτό το σκοπό με εθνικό νόμο και κατανέμεται σε όλες σχεδόν τις ιταλικές περιφέρειες όπως προκύπτει από το παράρτημα του ΥΔ 173/2001. Διαπιστούται ως εκ τούτου η χρησιμοποίηση δημοσίων πόρων.

(39) Μόνο οι φορείς κατάρτισης είναι δικαιούχοι του καθεστώτος ενισχύσεων. Εξάλλου οι δικαιούχοι επιλέγονται σε περιφερειακή βάση, σύμφωνα με τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους και ενδεχομένως επιπλέον κριτήρια, σε σχέση με κάθε ιταλικής περιφέρεια, ως εκ τούτου η επιλεκτικότητα του μέτρου είναι διττή.

(40) Η ύπαρξη επιλεκτικότητας και δημοσίων πόρων επιβεβαιώθηκε εξάλλου από τις ιταλικές αρχές, στις παρατηρήσεις τους.

#### VI.1.1. *Ύπαρξη οικονομικής δραστηριότητας*

(41) Θα πρέπει κυρίως να επισημανθεί, ότι σε γενικές γραμμές, η έννοια της επιχείρησης, στο πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού, περιλαμβάνει, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου [7], οποιονδήποτε φορέα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό του καθεστώς (π.χ. απουσία κερδοσκοπικής δραστηριότητας), από τον βαθμό ή από τις συνθήκες υπό τις οποίες χρηματοδοτείται, και ορίζει ότι οποιαδήποτε δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή αγαθών ή υπηρεσιών σε μια συγκεκριμένη αγορά αποτελεί οικονομική δραστηριότητα.

(42) Η θέση αυτή εκφράζεται και στις κοινοποιήσεις της Επιτροπής του 1996 [8] και του 2000 [9] για υπηρεσίες κοινού συμφέροντος στην Ευρώπη, καθώς και στην έκθεση της Επιτροπής για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάκεν [10].

(43) Όσον αφορά, ειδικότερα, τη διάκριση μεταξύ υπηρεσιών οικονομικής φύσης και υπηρεσιών μη οικονομικής φύσης, επισημάνθηκε πρόσφατα από την Επιτροπή (βλέπε ειδικότερα το σημείο 44 του Πράσινου Βιβλίου για τις υπηρεσίες κοινού συμφέροντος [11], που παρατίθεται, μεταξύ άλλων στο Λευκό Βιβλίο με το ίδιο θέμα [12]) ότι οποιαδήποτε δραστηριότητα που συνίσταται στην προσφορά αγαθών ή υπηρεσιών σε συγκεκριμένη αγορά αποτελεί οικονομική δραστηριότητα. Ως εκ τούτου, δραστηριότητες, οικονομικές ή μη, μπορούν να συνυπάρξουν στο πλαίσιο του ιδίου τομέα και ορισμένες φορές να ασκούνται ακόμη και από την ίδια οργάνωση. Σε αυτές εφαρμόζονται οι κανόνες της εσωτερικής αγοράς, του ανταγωνισμού και ειδικότερα των κρατικών ενισχύσεων.

(44) Αντίθετα, οι κανόνες της εσωτερικής αγοράς και του ανταγωνισμού δεν εφαρμόζονται σε μη οικονομικές δραστηριότητες και ως εκ τούτου δεν ασκούν καμία επίδραση στις υπηρεσίες γενικού συμφέροντος στο μέτρο που αυτές αποτελούν όντως μη οικονομική δραστηριότητα. Όσον αφορά την εθνική παιδεία, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στην απόφαση Humbel, έκρινε ότι το κράτος, θεσπίζοντας και διατηρώντας ένα τέτοιο σύστημα, δεν επιδιώκει να ασκήσει κερδοφόρο δραστηριότητα αλλά προτίθεται να ασκήσει το ρόλο του υπέρ του κοινού στον κοινωνικό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό τομέα [13].

---

[7] Βλέπε αποφάσεις σε συνεκδικασθείσες υποθέσεις από C-180/98 έως C-184/98, Pavlov και άλλοι, Συλλ. 2000, σ. I-6451, σημείο 74 έως 75).
[8] ΕΕ C 281 της 26.9.1996, σ. 3
[9] ΕΕ C 17 της 19.1.2001, σ. 4
[10] COM(2001) 598 τελικό
[11] COM(2003) 270 της 21.5.2003
[12] COM(2004) 374 τελικό
[13] Βλέπε υποσημείωση 5

(45) Η απόφαση Humbel ορίζει, ειδικότερα, ότι τα μαθήματα που διεξάγονται στα τεχνολογικά ιδρύματα στο πλαίσιο του συστήματος εθνικής παιδείας δεν μπορούν να θεωρηθούν ως «υπηρεσίες» κατά την έννοια του άρθρου 50 της Συνθήκης. Όντως, η πρώτη παράγραφος του άρθρου αυτού προβλέπει ότι μόνο οι παροχές που κατά κανόνα προσφέρονται έναντι αμοιβής, πρέπει κανονικά να θεωρούνται ως υπηρεσίες βάσει της Συνθήκης.

(46) Η απόφαση Wirth ([14]) επιβεβαιώνει τα συμπεράσματα του Δικαστηρίου στην υπόθεση Humbel, σύμφωνα με τα οποία το κύριο χαρακτηριστικό της αμοιβής συνίσταται στο γεγονός ότι αυτή αποτελεί το αμοιβή για τη συγκεκριμένη υπηρεσία, και συμφωνείται συνήθως μεταξύ του προμηθευτή και του αποδέκτη της υπηρεσίας. Στην ίδια απόφαση του Δικαστηρίου θεωρείται ότι το χαρακτηριστικό αυτό απουσιάζει στην περίπτωση προγραμμάτων μαθημάτων που παρέχονται στο πλαίσιο του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

(47) Γενικότερα, βάσει της νομολογίας Wirth του Δικαστηρίου, πολλές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από οργανισμούς που ασκούν ουσιαστικά κοινωνικό λειτούργημα, που δεν είναι κερδοσκοπικοί και δεν προτίθενται να ασκήσουν βιομηχανική ή εμπορική δραστηριότητα, αποκλείονται ουσιαστικά από την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού και εσωτερικής αγοράς ([15]).

(48) Στη συγκεκριμένη περίπτωση, προκύπτει από τις πληροφορίες που παρέσχε η Ιταλία, ότι η δραστηριότητα που ασκούν αυτά τα ιδρύματα κατάρτισης είναι διττή. Από τη μια πλευρά αυτά εξασφάλιζαν θεσμοθετημένες υπηρεσίες κατάρτισης κοινωνικού σκοπού, οι οποίες απευθύνονταν σε μεμονωμένα άτομα, αποτελούσαν τμήμα του συστήματος δημόσιας παιδείας και χρηματοδοτούνταν από το κράτος και τις περιφέρειές του, βάσει απλής επιστροφής ορισμένων επιλέξιμων δαπανών. Από την άλλη πλευρά είχαν τη δυνατότητα να ασκούν, και σε πολλές περιπτώσεις, ουσιαστικά ασκούσαν εμπορικές δραστηριότητες κατάρτισης, ή επίσης απευθύνονταν είτε σε επιχειρήσεις είτε στο προσωπικό τους είτε σε μεμονωμένα άτομα, και αμείβονταν βάσει των τιμών της αγοράς. Κατά συνέπεια, οι ιταλικές αρχές έχουν επιβάλει στους δικαιούχους την υποχρέωση να τηρούν χωριστές λογιστικές.

(49) Θα μπορούσε, ως εκ τούτου, να θεωρηθεί ότι το πρώτο είδος υπηρεσιών δεν συνεπάγεται καμία οικονομική δραστηριότητα. Από τούτο προκύπτει ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα δεν υπόκειται στους κανόνες του ανταγωνισμού και της εσωτερικής αγοράς, και κατά συνέπεια δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης.

(50) Παρόλα αυτά η Επιτροπή παρατηρεί ότι όπως προκύπτει από την πρόσφατη νομολογία, η έννοια της οικονομικής δραστηριότητας είναι μια έννοια υπό εξέλιξη η οποία συνδέεται εν μέρει με τις πολιτικές επιλογές κάθε κράτους μέλους. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να μεταβιβάσουν σε επιχειρήσεις ορισμένα καθήκοντα που παραδοσιακά θεωρείτο ότι υπάγονταν στις κυρίαρχες εξουσίες των κρατών. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να προβλέψουν τις απαιτούμενες συνθήκες για να εξασφαλίσουν την ύπαρξη αγοράς για κάποιο προϊόν ή υπηρεσία που αλλιώς δεν θα υπήρχε. Το αποτέλεσμα αυτής της παρέμβασης είναι ότι οι συγκεκριμένες δραστηριότητες καθίστανται οικονομικές και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού.

(51) Το Δικαστήριο έχει παραδείγματος χάρη παρατηρήσει ότι η μεταφορά ασθενών είναι μια δραστηριότητα η οποία παρέχεται έναντι αμοιβής από μέρους διαφόρων φορέων της αγοράς υπηρεσιών επείγουσας μεταφοράς και μεταφοράς ασθενών. Στην υπόθεση που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο οι υπηρεσίες αυτές εξασφαλίζονταν από μη κερδοσκοπικούς φορείς. Ωστόσο το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι το χαρακτηριστικό αυτό δεν μπορεί να αποκλείσει τον χαρακτηρισμό του φορέα ως επιχείρησης κατά την έννοια του άρθρου 87 της Συνθήκης, στις περιπτώσεις που οι φορείς αυτοί ασκούν και οικονομική δραστηριότητα ([16]).

(52) Το Δικαστήριο έκρινε ότι η παραγωγή στο εσωτερικό νοσοκομείου μιας ουσίας που χρησιμοποιείται από την ιατρική υπηρεσία του νοσοκομείου, αποτελεί δραστηριότητα οικονομικού χαρακτήρα. Το γεγονός ότι η υπηρεσία δεν πληρώνεται απευθείας από τον ασθενή, αλλά χρηματοδοτείται μέσω δημοσίων πόρων δεν επηρεάζει την κατάταξή της ως οικονομικής δραστηριότητας ([17]).

(53) Η εν λόγω αντιμετώπιση επιβεβαιώθηκε σε άλλες δύο αποφάσεις του Δικαστηρίου ([18]). Ορισμένα κράτη μέλη υποστήριξαν ότι οι ιατρικές υπηρεσίες δεν αποτελούσαν οικονομική δραστηριότητα λόγω του γεγονότος ότι οι ασθενείς που υπόκεινται σε ιατρική θεραπεία δεν πληρώνουν κατ' ανάγκη τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι ιατρικές δραστηριότητες είναι οικονομικές δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι σχετικές υπηρεσίες πληρώνονταν απευθείας από τους ασθενείς αλλά από τις δημόσιες αρχές ή από τα ταμεία ασθενείας.

(54) Εξάλλου, η παρουσία ενός στοιχείου αλληλεγγύης δεν αποκλείει κατ' ανάγκη τη δυνατότητα άσκησης δραστηριότητας που μπορεί να είναι κερδοσκοπική. Ορισμένοι φορείς μπορεί να δεχθούν να λάβουν υπόψη τους ορισμένες πτυχές αλληλεγγύης ενόψει άλλων πλεονεκτημάτων που μπορούν να λάβουν λειτουργώντας στον εκάστοτε τομέα. Αντίθετα μη κερδοσκοπικοί φορείς μπορούν να ανταγωνίζονται κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και μπορούν ως εκ τούτου να αποτελούν επιχειρήσεις κατά την έννοια του άρθρου 87 της Συνθήκης.

(55) Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να αποκλείσει ότι ορισμένες δραστηριότητες που ασκούνται από φορείς κατάρτισης, ακόμα και στην περίπτωση της επαγγελματικής κατάρτισης που παρέχεται στο πλαίσιο του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος, χαρακτηρίζονται ως οικονομικές δραστηριότητες.

([14]) Βλέπε υποσημείωση 6
([15]) Βλέπε υποσημείωση 6
([16]) Απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2001 στην υπόθεση C-475/99, «Ambulanz Glockner», Συλλ. 2001, σ. I-09089, σημείο 19
([17]) Απόφαση της 10ης Μαΐου 2001 στην υπόθεση C-203/99, «Henning Veedfald», Συλλ. 2001, σ. I-03569
([18]) Αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2001 στις υποθέσεις C-157/99, B.S.M. Smits/Stichting Ziekenfonds, Συλλ. 2001, σ. I-5473, και C-368/98, Abdon Vanbraekel, Συλλ. 2001, σ. I-5363.

(56) Στην τελευταία αυτή περίπτωση, εφαρμόζεται το άρθρο 86 παράγραφος 2 της Συνθήκης που διέπει τα σχετικά με τις επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος. Το άρθρο αυτό ορίζει ότι τέτοιες επιχειρήσεις υπόκεινται στους κανόνες της συνθήκης, ειδικότερα σε εκείνους του ανταγωνισμού, στο μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν παρεμποδίζει, εκ του νόμου και εκ των πραγμάτων, τη εκπλήρωση της ειδικής αποστολής που τους έχει ανατεθεί. Ορίζει εξάλλου ότι η ανάπτυξη των συναλλαγών δεν πρέπει να παρεμποδίζεται κατά τρόπο που να αντίκειται στα συμφέροντα της Κοινότητας.

(57) Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι στους φορείς κατάρτισης έχει ανατεθεί μια αποστολή δημόσιας υπηρεσίας, στο πλαίσιο των σχετικών εθνικών και περιφερειακών κανόνων, μέσω δεσμευτικών πράξεων, δηλαδή συμβάσεων που έχουν συναφθεί μεταξύ των ιταλικών περιφερειών και των φορέων κατάρτισης, και ότι δεν υπάρχει κίνδυνος υπερβολικής αντιστάθμισης, δεδομένου ότι η ενίσχυση δεν μπορεί να υπερβεί το ύψος των σχετικών δαπανών, που προκύπτουν από την προβλεπόμενη χωριστή λογιστική, μπορεί να χορηγηθεί απαλλαγή δυνάμει του άρθρου 86 παράγραφος 2 της Συνθήκης.

(58) Αντίθετα, η Επιτροπή συνάγει ότι η παρουσία οικονομικής δραστηριότητας αποδεικνύεται επαρκώς σε σχέση με το δεύτερο είδος δραστηριότητας, που αναφέρεται στο σημείο 48, και τούτο βάσει των στοιχείων που παρέσχον οι ίδιες οι ιταλικές αρχές.

VI.1.2. *Στρέβλωση του ανταγωνισμού και επιπτώσεις στις συναλλαγές*

(59) Για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87 της Συνθήκης, μια ενίσχυση θα πρέπει να στρεβλώνει ή να απειλεί να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό, στο βαθμό που επηρεάζονται οι συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών. Όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις οι δύο αυτές συνθήκες συχνά συνδέονται μεταξύ τους.

(60) Όσον αφορά ειδικότερα, τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, το Πρωτοδικείο ([19]), υπενθύμισε ότι εάν μια χρηματοοικονομική ενίσχυση ενισχύει τη θέση επιχείρησης στην κοινοτική αγορά σε σχέση προς άλλες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις, τούτο επηρεάζει την αγορά αυτή. Αυτό συμβαίνει όταν η δικαιούχος της ενίσχυσης επιχείρηση ασχολείται ενεργά με το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ή συμμετέχει σε συμβάσεις που έχουν συναφθεί μετά από διαδικασία διαγωνισμού σε περισσότερα κράτη μέλη.

(61) Εξάλλου, μια ενίσχυση μπορεί να επηρεάζει τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και να νοθεύει τον ανταγωνισμό ακόμα και αν η δικαιούχος επιχείρηση, που ανταγωνίζεται επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών, δεν συμμετέχει άμεσα σε διασυνοριακές δραστηριότητες. Ουσιαστικά όταν ένα κράτος μέλος χορηγεί ενίσχυση σε επιχείρηση, η εσωτερική προσφορά μπορεί να παραμείνει αμετάβλητη ή να αυξηθεί, με συνέπεια να μειωθούν οι ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη να παράσχουν τις υπηρεσίες της στην αγορά του συγκεκριμένου κράτους μέλους.

(62) Ως εκ τούτου, για να αποδειχθεί η επίδραση στις συναλλαγές δεν απαιτούνται ούτε η άμεση συμμετοχή σε εξαγωγικές δραστηριότητες από μέρους των δικαιούχων ([20]) ούτε η ύπαρξη πραγματικών συναλλαγών στο ίδιο τμήμα της αγοράς μεταξύ των κρατών μελών. Επίσης, ούτε το περιορισμένο ποσό της ενίσχυσης ούτε το σχετικά μικρό μέγεθος της δικαιούχου επιχείρησης οδηγούν, εκ των προτέρων, στο συμπέρασμα ότι δεν θα υπάρχει επίπτωση στις συναλλαγές.

(63) Σχετικά με το θέμα, η Επιτροπή παρατηρεί ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση, ορισμένοι δικαιούχοι λειτουργούν τουλάχιστον σε περιφερειακό ή υπερπεριφερειακό (και κάποτε σε εθνικό) επίπεδο και παρουσιάζουν σημαντικό εμπορικό κύκλο εργασιών ο οποίος υποτίθεται ότι τους επιτρέπει να υπερβούν τους φραγμούς που εμποδίζουν τη διάδοση της προσφοράς υπηρεσιών κατάρτισης στην κοινοτική αγορά. Εξάλλου η Επιτροπή παρατηρεί ότι ορισμένοι δικαιούχοι λειτουργούν ήδη σε υπερεθνικό επίπεδο.

(64) Έτσι, ειδικότερα, ένας μεμονωμένος δικαιούχος της ενίσχυσης λειτουργεί ήδη σε ορισμένα κράτη μέλη, όπως το Βέλγιο (με 4 έδρες), στη Γαλλία (με 7 έδρες), στη Γερμανία (με 4 έδρες) και στο Ηνωμένο Βασίλειο (με 1 έδρα), σε κράτη μη μέλη όπως η Ελβετία και σε κράτη εκτός Ευρώπης (Αργεντινή). Ο δικαιούχος αυτός συμμετέχει στο διεθνές δίκτυο «Exemplo», που αποτελείται από 14 ευρωπαϊκούς οργανισμούς κατάρτισης, που έχει ως στόχο την επιδίωξη αποτελεσμάτων όπως η μεταβίβαση γνώσεων, το *benchmarking*, η συνεργασία στο πλαίσιο κοινοτικών σχεδίων, η ανάπτυξη ειδικών τομέων της αγοράς για το ηλεκτρονικό εμπόριο και την επιγραμμική (*on-line*) κατάρτιση.

(65) Βάσει των προαναφερθέντων, και όσον αφορά τις επιπτώσεις στις συναλλαγές, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο χαρακτηρισμός των συγκεκριμένων μέτρων ως κρατικής ενίσχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης, πρέπει να επιβεβαιωθεί, δεδομένου ότι τα μέτρα αυτά μπορούν όντως να έχουν επιπτώσεις στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές.

VI.2. **Νομιμότητα της ενίσχυσης**

(66) Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η υποχρέωση της εκ των προτέρων κοινοποίησης που προκύπτει από το άρθρο 88 παράγραφος 3 της συνθήκης δεν τηρήθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση.

([19]) Απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2000 στην υπόθεση T-55/99, Confederacion Espanola de Transporte de Mercancias, Συλλ. 2000, σ. II-03207

([20]) Βλέπε, μεταξύ άλλων, απόφαση της 13.7.1988 στην υπόθεση 102/87 Γαλλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συλλ. 1988, σ. 04067. και απόφαση της 24.7.2003 στην υπόθεση C-280/00, Altmark, Συλλ. 2003, σ. I-07747, σημεία 77 και 78.

(67) Δεδομένου ότι το προαναφερθέν καθεστώς δεν κοινοποιήθηκε εκ των προτέρων στην Επιτροπή για να κριθεί το κατά πόσο συμβιβάζεται με τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων, τέθηκε σε εφαρμογή κατά παράβαση του άρθρου 88 παράγραφος 3 της Συνθήκης και είναι, κατά συνέπεια, παράνομο.

VI.3. **Συμβιβάσιμο της ενίσχυσης με το άρθρο 87 της Συνθήκης**

*Συνεισφορά για την καταβολή προηγούμενων επιβαρύνσεων*

(68) Το υποπρόγραμμα «συνεισφορά για την καταβολή προηγούμενων επιβαρύνσεων» μπορεί καταρχάς να ενταχθεί στο πλαίσιο εφαρμογής του κανονισμού «περί ήσσονος σημασίας» ([21]), από τη στιγμή που το καθεστώς δεν περιλαμβάνει ούτε τους τομείς που αποκλείονται από τον κανονισμό «περί ήσσονος σημασίας» ούτε τις ενισχύσεις υπέρ συναφών δραστηριοτήτων με την εξαγωγή ή εκείνες που υπόκεινται στην προτιμησιακή χρησιμοποίηση εγχωρίων προϊόντων. Θα πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι το ποσό της ενίσχυσης συχνά υπερβαίνει το ανώτατο όριο των 100 000 ευρώ.

(69) Ως εκ τούτου, η Επιτροπή εξακολουθεί να είναι της γνώμης ότι το συγκεκριμένο μέτρο δεν μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνο με τον κανονισμό «περί ήσσονος σημασίας». Επιπλέον οι ιταλικές αρχές ουδέποτε επικαλέστηκαν τον χαρακτηρισμό «περί ήσσονος σημασίας» για το συγκεκριμένο καθεστώς.

(70) Από τη στιγμή που στην παρούσα υποδιαίρεση μέτρου δεν λαμβάνεται υπόψη καμία από τις επιλέξιμες δαπάνες που προβλέπονται στο άρθρο 4 σημείο 7 στοιχεία από α) έως στ) του κανονισμού περί ενισχύσεων στην κατάρτιση ([22]), το μέτρο αυτό δεν μπορεί να τύχει εξαίρεσης βάσει του προαναφερθέντος κανονισμού. Επιπλέον ουδέποτε χαρακτηρίστηκε ως ενίσχυση στην κατάρτιση ούτε και από τις ιταλικές αρχές.

(71) Εάν η ενίσχυση αξιολογηθεί βάσει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 70/2001 της Επιτροπής της 12ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις κρατικές ενισχύσεις προς τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ([23]), η Επιτροπή παρατηρεί ότι στο πλαίσιο του συγκεκριμένου υποπρογράμματος δεν προβλέπεται καμία ενίσχυση για ενισχύσεις ούτε σε υλικά ούτε σε άυλα αγαθά. Αντίθετα η ενίσχυση αυτή έχει μόνο ως στόχο να μειώσει τρέχουσες δαπάνες, μέσω της χορήγησης συνεισφορών για την πληρωμή προηγούμενων επιβαρύνσεων, που χαρακτηρίζονται ως ενισχύσεις λειτουργίας και που κατά κανόνα δεν τυγχάνουν καμίας ευνοϊκής αντιμετώπισης από μέρους της Επιτροπής.

(72) Ειδικότερα, η χορήγηση ενισχύσεων λειτουργίας, που δεν συνδέονται με κανένα επιπλέον κόστος λόγω της πραγματοποίησης μιας αποστολής για την παροχή δημόσιας υπηρεσίας, μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των γενικών δαπανών που κανονικά πρέπει να υποστούν οι ίδιες οι επιχειρήσεις.

([21]) Βλέπε υποσημείωση 3.
([22]) Βλέπε υποσημείωση 4.
([23]) ΕΕ L 10 της 13.1.2001, σ.33

(73) Είναι γεγονός ότι οι ενισχύσεις λειτουργίας μπορούν να χορηγηθούν κατ' εξαίρεση μόνο σε περιφέρειες στις οποίες μπορεί να εφαρμοστεί η παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο α), εάν υποθέσουμε ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζονται στο σημείο 4.15 των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα ([24]). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο σχετικός εθνικός κανόνας εφαρμόζεται αδιακρίτως σε όλη την επικράτεια του κράτους μέλους, χωρίς κάποια διάκριση με στόχο την αντιστάθμιση περιφερειακών μειονεκτημάτων.

(74) Η Επιτροπή θεωρεί ότι το υπό εξέταση καθεστώς δεν πληροί κανέναν από τους προαναφερθέντες όρους. Εξάλλου, οι ιταλικές αρχές δεν επικαλέσθηκαν, όσον αφορά το ενδεχόμενο συμβιβάσιμου του καθεστώτος, ούτε τον κανονισμό περί ενισχύσεων στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ούτε τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα.

(75) Επιπλέον, η συγκεκριμένη ενίσχυση δεν φαίνεται να προωθεί κανέναν άλλο οριζόντιο κοινοτικό στόχο βάσει του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της Συνθήκης όπως η έρευνα και η ανάπτυξη, η απασχόληση, το περιβάλλον ή η διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων βάσει των σχετικών κατευθυντηρίων γραμμών, πλαισίων και κανονισμών.

(76) Η παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 87 παράγραφος 2 στοιχεία από α) έως γ) ([25]) της Συνθήκης μπορεί σαφώς να εφαρμοστεί στην παρούσα περίπτωση. Το ίδιο συμπέρασμα μπορεί να συναχθεί σχετικά με τις εξαιρέσεις που προβλέπει το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχεία από β) έως δ) ([26]).

*Κίνητρα για εθελουσία έξοδο του προσωπικού και αναπροσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής*

(77) Στα υποπρογράμματα «κίνητρα για εθελουσία έξοδο του προσωπικού και αναπροσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής» μπορεί κατά μεγάλο τμήμα να εφαρμοστεί η ίδια λογική σκέψη που αναφέρεται σχετικά με το υποπρόγραμμα «συνεισφορές για την πληρωμή προηγούμενων επιβαρύνσεων».

([24]) ΕΕ C 74 της 10.3.1998, σ. 9
([25]) Το άρθρο 87 παράγραφος 2 ορίζει ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά: α) οι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές, υπό τον όρο ότι χορηγούνται χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων· β) οι ενισχύσεις για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα· γ) οι ενισχύσεις προς την οικονομία ορισμένων περιοχών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας …
([26]) Το άρθρο 87 παράγραφος 3 θεωρεί συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά: β) «ενισχύσεις για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος· γ) ενισχύσεις για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους· δ) ενισχύσεις για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους συναλλαγών και ανταγωνισμού στην Κοινότητα σε βαθμό αντίθετο με το κοινό συμφέρον».

(78) Όντως η Επιτροπή θεωρεί ότι το μεγαλύτερο τμήμα των ενισχύσεων αυτών πρέπει να θεωρηθούν ενισχύσεις λειτουργίας, λόγος για τον οποίο δεν θεωρείται ότι μπορούν να τύχουν εξαιρέσεων.

(79) Ειδικότερα, θεωρείται ότι οι ενισχύσεις που έχουν ως στόχο να ενθαρρύνουν την εθελουσία έξοδο υπαλλήλων, που φαίνεται ότι παρέχει αδικαιολόγητο πλεονέκτημα από πλευράς ανταγωνισμού στον βαθμό που οι φορείς κατάρτισης που τυγχάνουν ενίσχυσης μπορούν να μειώσουν τεχνητά τις δαπάνες προσωπικού σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους, δεν μπορούν να τύχουν καμίας εξαίρεσης, είτε βάσει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2204/2002 της Επιτροπής, της 12ης Δεκεμβρίου 2002 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις κρατικές ενισχύσεις για την απασχόληση ([27]) είτε βάσει άλλων ισχυόντων κανόνων.

(80) Ομοίως οι δαπάνες για την αναπροσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής δεν μπορεί να τύχουν καμίας εξαίρεσης, από τη στιγμή που δεν αποτελούν αρχική επένδυση βάσει του κανονισμού για τις ενισχύσεις στις ΜΜΕ ([28]) και ούτε αποτελούν μέσο για την περιφερειακή ανάπτυξη βάσει των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα ([29]).

*Εφαρμογή και διατήρηση των λειτουργικών δομών και κατάρτιση των εκπαιδευτών*

(81) Η ενίσχυση για την προσαρμογή κτιρίων και εξοπλισμού προς τους υποχρεωτικούς κανόνες ασφάλειας δεν μπορεί να τύχει καμίας εξαίρεσης βάσει των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων που ισχύουν σήμερα για τους λόγους που αναφέρονται στα σημεία από 68 έως 76.

(82) Αντίθετα το τμήμα της ενίσχυσης για την αναπροσαρμογή των δομών και του εξοπλισμού που αναφέρεται σε επιπλέον δαπάνες οι οποίες προκύπτουν από την απασχόληση εργαζομένων με αναπηρία, μπορεί να τύχει εξαίρεσης βάσει του κανονισμού για τις ενισχύσεις στην απασχόληση ([30]).

(83) Επίσης, οι ενισχύσεις βάσει του υποπρογράμματος «κατάρτιση των εκπαιδευτών» μπορεί να τύχει εξαίρεσης βάσει του κανονισμού για τις ενισχύσεις κατάρτισης ([31]).

## VII. **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

(84) Στον βαθμό που η επαγγελματική κατάρτιση, που αποτελεί τμήμα του δημοσίου εκπαιδευτικού συστήματος και παρέχεται σε μεμονωμένα άτομα, όπως καθίσταται σαφές στα σημεία 44-49, και προκύπτει από την τηρούμενη χωριστή λογιστική, δεν θεωρείται οικονομική δραστηριότητα, οι χορηγούμενες ενισχύσεις σε σχέση με τις δαπάνες που αφορούν τις δραστηριότητες αυτές δεν υπόκεινται στις διατάξεις του άρθρου 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης και ως εκ τούτου δεν συνιστούν κρατικές ενισχύσεις.

(85) Από την άλλη πλευρά, όταν ορισμένες δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του δημοσίου εκπαιδευτικού συστήματος θεωρούνται οικονομικές δραστηριότητες, μετά την εξέλιξη της έννοιας της οικονομικής δραστηριότητας όπως περιγράφεται στα σημεία 50 έως 55, αυτές μπορούν να τύχουν εξαίρεσης βάσει του άρθρου 86 παράγραφος 2 της Συνθήκης.

(86) Αντίθετα, οι ενισχύσεις που χορηγούνται σχετικά με δαπάνες που προκαλούνται από εμπορικές δραστηριότητες πληρούν όλους τους όρους για να θεωρηθούν κρατικές ενισχύσεις και, ως εκ τούτου, υπόκεινται στο άρθρο 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

(87) Η Επιτροπή λυπάται που το καθεστώς ενισχύσεων το οποίο έχει εφαρμοστεί για την αναμόρφωση του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης, στον βαθμό που συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης κατά παράβαση του άρθρου 88 παράγραφος 3 της συνθήκης είναι κατά συνέπεια παράνομο.

(88) Τα υποπρογράμματα «προσαρμογή και συντήρηση των λειτουργικών δομών και του εξοπλισμού στη νομοθεσία για την ασφάλεια και στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία», για το τμήμα που αφορά το επιπλέον κόστος απασχόλησης εργαζομένων με αναπηρία, και «κατάρτιση των εκπαιδευτών για την απόκτηση των προσόντων που προβλέπουν τα επίπεδα έγκρισης των δομών» μπορούν να τύχουν της εξαίρεσης που προβλέπεται αντιστοίχως βάσει των κανονισμών 2204/2002 της Επιτροπής, της 12ης Δεκεμβρίου 2002, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης ΕΚ στις ενισχύσεις απασχόλησης ([32]), και 68/2001 της Επιτροπής της 12ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις ενισχύσεις κατάρτισης ([33]).

(89) Οι ενισχύσεις που χορηγούνται για τα υποπρογράμματα «συνεισφορές για την πληρωμή προηγούμενων επιβαρύνσεων», «κίνητρα για την εθελουσία έξοδο του προσωπικού», «αναπροσαρμογή και διατήρηση των λειτουργικών δομών και του εξοπλισμού σε σχέση με τη νομοθεσία για την ασφάλεια και τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία», για το τμήμα που αφορά την αναπροσαρμογή στους υποχρεωτικούς κανόνες ασφάλειας, δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά.

([27]) ΕΕ L 337 της 13.12.2002, σ.3.
([28]) Βλέπε υποσημείωση 23
([29]) Βλέπε υποσημείωση 24
([30]) Βλέπε υποσημείωση 27
([31]) Βλέπε υποσημείωση 4
([32]) Βλέπε υποσημείωση 27
([33]) Βλέπε υποσημείωση 4

(90) Η Επιτροπή παρατηρεί ότι ο κανονισμός «περί ήσσονος σημασίας» ([34]) θα μπορούσε εν πάση περιπτώσει να εφαρμοστεί στα υπό εξέταση μέτρα, εφόσον τα μέτρα αυτά δεν περιλαμβάνουν ούτε τους τομείς οι οποίοι αποκλείονται από την εφαρμογή τους ούτε ενισχύσεις υπέρ δραστηριοτήτων που αφορούν εξαγωγές ή εκείνων που υπόκεινται στην προτιμησιακή κατανάλωση εγχώριων προϊόντων. Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι όλοι οι προβλεπόμενοι στον κανονισμό «περί ήσσονος σημασίας» όροι πληρούνται, και ειδικότερα το όριο των 100 000 ευρώ για κάθε τριετή σχετική περίοδο πληρούται από τους μεμονωμένους δικαιούχους, η χορηγούμενη ενίσχυση βάσει των υπό εξέταση μέτρων μπορεί να θεωρηθεί «ήσσονος σημασίας», και, ως εκ τούτου, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης.

(91) Η παρούσα απόφαση σχετικά με το υπό εξέταση καθεστώς ενισχύσεων πρέπει να εφαρμοστεί πάραυτα. Είναι πάγια τακτική της Επιτροπής, βάσει του άρθρου 87 της Συνθήκης να ζητεί από τον δικαιούχο την ανάκτηση της ενίσχυσης η οποία βάσει του άρθρου 88 της Συνθήκης έχει χορηγηθεί παράνομα και δεν συμβιβάζεται προς τη Συνθήκη. Η τακτική αυτή επιβεβαιώνεται από το άρθρο 14 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/99, του Συμβουλίου, για τις λεπτομέρειες εφαρμογής του άρθρου 88 της συνθήκης ΕΚ ([35]).

(92) Η Επιτροπή παρατηρεί εξάλλου ότι μια απόφαση σχετικά με καθεστώς ενισχύσεων δεν αποκλείει τη δυνατότητα μεμονωμένα μέτρα να μην αποτελούν ενίσχυση (γιατί η μεμονωμένη χορήγηση της ενίσχυσης καλύπτεται από τον κανόνα «περί ήσσονος σημασίας») ή τη δυνατότητα η ενίσχυση να θεωρηθεί, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά βάσει των ιδίων χαρακτηριστικών της (π.χ. βάσει του κανονισμού περί εξαίρεσης).

(93) Βάσει του άρθρου 14 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/99, στην προς ανάκτηση ενίσχυση θα πρέπει να προστεθούν οι τόκοι υπολογιζόμενοι βάσει του κατάλληλου επιτοκίου, το οποίο καθορίζει η Επιτροπή. Οι τόκοι αρχίζουν να τρέχουν από την ημερομηνία κατά την οποία η παράνομη ενίσχυση τέθηκε στη διάθεση του δικαιούχου, μέχρι την ημερομηνία ανάκτησής της.

(94) Οι τόκοι πρέπει να υπολογιστούν σύμφωνα με τις διατάξεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο 5 του κανονισμού (ΕΚ) της Επιτροπής αριθ. 794/2004, της 21ης Απριλίου 2004, για τις εκτελεστικές διατάξεις του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.659/99 του Συμβουλίου σχετικά με τις λεπτομέρειες εφαρμογής στο άρθρο 93 της Συνθήκης ([36]).

(95) Για τον σκοπό αυτό η Ιταλία επιβάλλει στους ενδεχόμενους δικαιούχους του καθεστώτος, σε δύο μήνες από τη λήψη της παρούσας απόφασης, να επιστρέψουν την ενίσχυση προσαυξημένη με τους τόκους που προσδιορίζονται στο σημείο 94. Η πλήρης ανάκτηση θα πρέπει να ολοκληρωθεί το αργότερο μέχρι το τέλος του πρώτου οικονομικού έτους που ακολουθεί την ημερομηνία ανακοίνωσης της παρούσας απόφασης.

([34]) Βλέπε υποσημείωση 3
([35]) ΕΕ L 83 της 27.3.1999, σ.1
([36]) ΕΕ L 140 της 30.4.2004, σ.1

(96) Η Ιταλία παρέχει στην Επιτροπή τις απαιτούμενες πληροφορίες χρησιμοποιώντας το ερωτηματολόγιο που περιλαμβάνεται στο παράρτημα Ι της παρούσας απόφασης, παρέχοντας έναν πίνακα ενδιαφερόμενων δικαιούχων και αναφέροντας σαφώς τα προβλεπόμενα μέτρα που έχει ήδη λάβει για την άμεση και ουσιαστική ανάκτηση των παράνομων κρατικών ενισχύσεων. Η Ιταλία διαβιβάζει στην Επιτροπή, εντός δύο μηνών από την έκδοση της απόφασης, κάθε έγγραφο που αποτελεί απόδειξη ότι η διαδικασία ανάκτησης των παράνομων ενισχύσεων από τους δικαιούχους έχει αρχίσει (όπως εγκυκλίους, διατάξεις ανάκτησης κλπ.).

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΑΠΟΦΑΣΗ:

*Άρθρο 1*

1. Οι ενισχύσεις που χορήγησε η Ιταλία με το υπουργικό διάταγμα αριθ. 173/2001, για την εφαρμογή του νόμου 388/2000, σε σχέση με τις δαπάνες για δραστηριότητες επαγγελματικής κατάρτισης, που έχουν χορηγηθεί σε μεμονωμένους δικαιούχους ως τμήμα του δημοσίου εκπαιδευτικού συστήματος και προκύπτουν από χωριστή λογιστική, δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης και δεν αποτελούν κρατικές ενισχύσεις, στο μέτρο που οι δραστηριότητες αυτές δεν αποτελούν οικονομική δραστηριότητα.

2. Οι ενισχύσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1, και χορηγούνται για δραστηριότητες οικονομικής φύσης οι οποίες πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του δημοσίου εκπαιδευτικού συστήματος, μπορούν να τύχουν της παρέκκλισης που προβλέπεται στο άρθρο 86 παράγραφος 6 της Συνθήκης.

*Άρθρο 2*

1. Το καθεστώς ενισχύσεων που θέσπισε η Ιταλία με το υπουργικό διάταγμα αριθ. 173/2001, για την εφαρμογή του άρθρου 118 εδάφιο 9 του νόμου 388/2000, καθώς και με μεταγενέστερους εκτελεστικούς κανόνες που εξέδωσαν οι ιταλικές περιφέρειες, στον βαθμό που εμπίπτει στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης είναι παράνομο, δεδομένου ότι δεν κοινοποιήθηκε προηγουμένως στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 88 παράγραφος 3 της Συνθήκης.

2. Το καθεστώς ενισχύσεων που προβλέπεται στην παράγραφο 1 συμβιβάζεται με την κοινή αγορά μόνο για τα υποπρογράμματα «αναπροσαρμογή των κτιρίων και του εξοπλισμού για τη βελτίωση της πρόσβασης ατόμων με αναπηρία» και «κατάρτιση των εκπαιδευτών».

3. Το καθεστώς ενισχύσεων που προβλέπεται στην παράγραφο 1 δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά στον βαθμό που αφορά τα υποπρογράμματα «συνεισφορές για την πληρωμή προηγούμενων επιβαρύνσεων», «κίνητρα για εθελουσία έξοδο του προσωπικού», «αναπροσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής», «αναπροσαρμογή κτιρίων και εξοπλισμού βάσει των υποχρεωτικών κανόνων ασφαλείας».

*Άρθρο 3*

1. Η Ιταλία μεριμνά για την έκδοση όλων των απαιτούμενων μέτρων για την ανάκτηση από τους δικαιούχους των ενισχύσεων που προβλέπονται στο άρθρο 2 παράγραφος 3 και οι οποίες τέθηκαν παρανόμως στη διάθεσή τους.

2. Η ανάκτηση των ενισχύσεων πραγματοποιείται χωρίς καθυστέρηση, με τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, εφόσον αυτές επιτρέπουν την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της παρούσας απόφασης.

3. Η ανάκτηση θα πρέπει να ολοκληρωθεί το αργότερο μέχρι το τέλους του πρώτου φορολογικού έτους που ακολουθεί την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης.

4. Τα προς ανάκτηση ποσά παράγουν τόκους από την ημερομηνία που τέθηκαν στη διάθεση των δικαιούχων μέχρι την ημερομηνία της πραγματικής τους ανάκτησης.

5. Οι τόκοι υπολογίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο V του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 794/2004 της Επιτροπής.

6. Η Ιταλία επιβάλλει, εντός δύο μηνών από την κοινοποίηση της παρούσας απόφασης, σε όλους τους δικαιούχους των ενισχύσεων που προβλέπονται στο άρθρο 2 παράγραφος 3 να επιστρέψουν την παράνομη ενίσχυση και τους σχετικούς τόκους.

*Άρθρο 4*

Εντός δύο μηνών από την κοινοποίηση της παρούσας απόφασης, η Ιταλία ανακοινώνει στην Επιτροπή τα μέτρα που έχει λάβει ή προβλέπει να λάβει για να συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή, χρησιμοποιώντας το συνημμένο στην παρούσα απόφαση ερωτηματολόγιο.

Εντός της ιδίας προθεσμίας η Ιταλία διαβιβάζει στην Επιτροπή κάθε έγγραφο που αποτελεί απόδειξη ότι έχει αρχίσει η διαδικασία ανάκτησης των παράνομων ενισχύσεων από τους δικαιούχους.

*Άρθρο 5*

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Ιταλική Δημοκρατία.

Βρυξέλλες, 2 Μαρτίου 2005.

*Για την Επιτροπή*

Neelie KROES

*Μέλος της Επιτροπής*

*ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ*

**Πληροφορίες σχετικά με την εκτέλεση της απόφασης της Επιτροπής C(2005)429**

1. **Αριθμός δικαιούχων και συνολικό ποσό της προς ανάκτηση ενίσχυσης**

1.1 Περιγράψτε λεπτομερώς πώς θα υπολογιστεί το ποσό της προς ανάκτηση ενίσχυσης από τον κάθε δικαιούχο, ειδικά όσον αφορά:

— το κεφάλαιο

— τους τόκους

1.2 Ποιο είναι το συνολικό ποσό της παράνομης ενίσχυσης που έχει χορηγηθεί βάσει του υπό εξέταση καθεστώτος που πρέπει να ανακτηθεί (σε ακαθάριστα ισοδύναμα επιχορήγησης, με παρούσα αξία την …);

1.3 Ποιος είναι ο συνολικός αριθμός δικαιούχων από τους οποίους πρέπει να ανακτηθούν παράνομες ενισχύσεις που έχουν χορηγηθεί βάσει του υπό εξέταση καθεστώτος;

2. **Μέτρα που έχουν προβλεφθεί και ήδη ληφθεί για την ανάκτηση της ενίσχυσης**

2.1 Παρακαλείσθε να αναφέρετε λεπτομερώς ποια μέτρα έχουν προβλεφθεί και ποια μέτρα έχουν ήδη ληφθεί για την άμεση και αποτελεσματική ανάκτηση της ενίσχυσης. Προσδιορίστε τη νομική βάση των εν λόγω μέτρων.

2.2 Μέχρι πότε θα ολοκληρωθεί η ανάκτηση;

3. **Πληροφορίες σχετικά με τους μεμονωμένους δικαιούχους**

Παρακαλείσθε να παράσχετε, στον πίνακα τις ακόλουθες λεπτομέρειες για κάθε δικαιούχο από τον οποίο πρέπει να ανακτηθούν παράνομες ενισχύσεις που έχουν χορηγηθεί βάσει του υπό εξέταση καθεστώτος:

| Στοιχεία του δικαιούχου | Ποσό της παράνομα χορηγηθείσας ενίσχυσης (*)<br>Νόμισμα: … | Ποσό της επιστραφείσας ενίσχυσης (°)<br>Νόμισμα: … |
|---|---|---|
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

(*) Ποσό που τέθηκε στη διάθεση του δικαιούχου (σε ακαθάριστα ισοδύναμα επιχορήγησης)
(°) Ποσά που επιστράφηκαν σε ακαθάριστο ποσό (συμπεριλαμβανομένων και των τόκων)